

عطر خوش نذری امام حسین(ع) در حسینیه زنجیرزنان اوچدکان اردبیل

در یکی از کوچه های تنگ و قدیمی محله ابراهیم آباد اردبیل ساختمانی وجود دارد که بر سر درب آن تابلویی با عنوان "حسینیه متبرک زنجیرزنان محله اوچدکان" به چشم می خورد.

این حسینیه در شهر حسینی اردبیل از معروفیت خاصی برخوردار می باشد. در شهر اردبیل فعالیت اماکنی تحت عنوان حسینیه محدود است چرا که از دیرباز و در سایه سنت دیرینه، مراسم مذهبی و بخصوص عزاداری ها در مساجد متمرکز هستند .

از ویژگی های این مکان مقدس ، نقش آن در اعلام آغاز عزاداری های ابا عبدالله (ع) می باشد. مردم اردبیل برای شروع عزاداری های محرم و صفر سنت ویژه و منحصر به فردی به نام "طشت گذاری" دارند.

حسینیه زنجیرزنان اوچدکان مکانی است که برگزاری این مراسم از آنجا کلید می خورد و بنابراین به عنوان اولین مکان برای برپایی مراسم سنتی "طشت گذاری" در بین مردم اردبیل و حسینیان منطقه از یک جایگاه خاص و ویژه بهره می برد.

همچنانچه در این حسینیه اولین گام برای عزاداری های سالار و سرور شهیدان در ماه محرم برداشته می شود به نوعی در پایان ماه محرم ختم عزاداری ها نیز با برگزاری آخرین نوبت مراسم احسان در آن انجام می شود.

این ویژگی ها دست به دست هم داده و "حسینیه متبرک زنجیرزنان محله اوچدکان" را به میعادگاهی برای عاشقان ارباب و دوستان و علاقه مندان مکتب حسینی تبدیل کرده است.

شب های دهه اول ماه محرم که دستجات عزاداری از تمامی محلات در سطح شهر اردبیل به راه افتاده و در مساجد مختلف به اقامه مراسم عزاداری می پردازند این حسینیه محل تجمع و حرکت دسته بزرگ و قدیمی زنجیرزنان محله اوچدکان به شمار می رود.

اردبیل شهر حسینی و محلی برای تجلی عشق و ارادت مرد به سیدالشهدا(ع) و یاران آن بزرگوار می باشد. نقش مردم اردبیل و فرزندان آن در زنده نگه داشتن یاد و خاطره قیام عاشورا در طول تاریخ نقشی بی بدیل و تأثیرگذار است.

در ماه های محرم و صفر عزاداری های مردم اردبیل با روش های خاص و

طرق مثال زدنی برگزار می گردد . در کنار مراسم مختلف سینه و زنجیر زنی و سنت حرکت دستجات محلات شش گانه در سطح شهر و بخصوص بازار سرپوشیده و چگونگی استقبال و بدرقه دستجات میزبان توسط ریش سفیدان و اهالی محلات میهمان، سنت قدیمی و دلنشین نذری دادن از ویژگی های عزاداری های محرم و صفر منطقه است.

در کنار همه شورآفرینی ها و جاذبه هایی که عزاداری های مردم حسینی اردبیل از آن ها برخوردار می باشد اعتقاد به حرمت و برکت نذورات ، جایگاه والائی به خود اختصاص می دهد. در فرهنگ دینی مردم منطقه استفاده از نذورات و تناول کردن از احسان آقا حسین بن علی(ع) یعنی بیمه شدن در مقابل همه اتفاقات و حوادث مختلف. استقبال مردم از سفره احسان سالار شهیدان و حتی ساعت ها توقف در صف های طویل دلیلی محکم بر اعتقاد قلبی و درونی شیعیان به برکت احسان می باشد.

مراجعه مردم به اماکن مذهبی، مساجد و منازلی که در آن ها سفره احسان حسین(ع) برپاست هیچ دلیل واضح و آشکاری جز عشق به سومین اختر تابناک امامت و ولایت نمی تواند داشته باشد.

در جایی که پرچم سیدالشهدا(ع) بر سر یک منزل، مکان و یا سالنی نصب شده باشد صاحب آن خانه دیگر سیدالشهدا(ع) و سایر معصومین علیهم السلام است. مراجعه مردم به این قبیل فضاها به عشق صاحبخانه است . می آیند و دور هم جمع می شوند تا از مجلس حسین(ع) نور بگیرند و صیقل بخورند و همراه با شوری که بر وجودشان مستولی است شعور و معرفت اهل بیت عصمت و طهارت را بیشتر دریابند، می آیند تا با زنده نگه داشتن یاد و تاریخ پرشکوه نهضت حسین ، روح ایثار و حماسه را در خود پرورش بدهند و می آیند تا به جهانیان بگویند که نام و یاد و راه و حسین زنده است و به بلندای تاریخ همچنان زنده و تأثیرگذار خواهد بود.

سفره احسان حسینیہ اوچدکان

احسان یکی از سنت های بسیار خوب اسلامی است. هرچند که صبغه اصلی سنت نیکوی احسان و نذری مذهبی است اما نمود اجتماعی این پدیده نیز بسیار چشمگیر است.

در هر محفلی که دیگری به نیت آقا و به نام ارباب و به یاد حسین(ع) گذاشته شود و یا شمعی در دل سقاخانه ای روشن گردد و یا باران اشکی بر کویر گونه ها جا خوش بکند باید پذیرفت که در آن محل ها در حقیقت چراغ آگاهی روشن می شود.

بر اساس یک سنت قدیمی که بنا به برخی از اظهار نظر ها قدمت آن به دو قرن می رسد همه ساله در نیمه دوم ماه صفر به مدت شانزده شب سفره احسان آقا اباعبداله (ع) در حسینیہ زنجیرزان اوچدکان

اردبیل گسترده می شود.

احسان و پهن شدن سفره غذای امام حسین(ع) صفای دیگری دارد. غذای امام حسین(ع) در کنار بحث تبرک و مسائل معنوی آن به عنوان یک رسم مذهبی است. شیعیان اعتقاد بر آن دارند که احسان امام حسین(ع) مزه و طعم دیگری دارد و به عبارتی می توان گفت که احسان حسین(ع) صفای دیگری دارد.

سفره ای که در شانزده شب متوالی در حسینیه اوچدکان پهن می شود علاوه بر ویژگی های یک احسان، آداب خاص حاکم بر آن دنیای خاص خود را دارد. هرچند که ممکن است حرف هایی در مورد چگونگی حضور مهمانان در آن مطرح باشد ولی به جرئت می توان گفت که احسان حسینیه زنجیرزان محله اوچدکان نماد کاملی از فرهنگ، آداب، رسوم و سنت های مرسوم در جامعه و در بین مردم اردبیل در زمان های گذشته می باشد.

محدودیت فضا

فضای حسینیه محدود بوده و بنابراین خدمتگزاران این مجموعه هر شب می توانند از تعداد اندکی از عاشقان حسین(ع) پذیرایی نمایند. برنامه هایی که از زمان حضور مهمانان تا پایان مراسم به مورد اجراء گذاشته می شود امکان حضور تعداد بیشتری را فراهم نمی کند. محدودیت فضا و عزم زحمتکشان برای پذیرایی مناسب، حضور در مراسم را با دعوت قبلی میسر می کند. هر شب تعدادی از عاشقان و از قشرهای مختلف با در دست داشتن دعوتنامه به حسینیه مراجعه می کنند. از آنجایی که در طی سال ها نحوه حضور در احسان حسینیه در بین مردم اردبیل نهادینه شده است بنابراین در 16 شب از برگزاری مراسم احسان، نشانی از تجمع و مراعات بی دلیل به محل مشاهده نمی شود.

نظم و ترتیب

نظم و ترتیب حاکم بر مراسم از آغاز تا پایان نقطه قوتی بر سنت چند و چندین ساله حسینه است. بعد از استقرار مهمانان اولین گام، پذیرایی با چایی معطر است. چایی در استکانی کوچک و در پایه های نقره ای تقدیم مهمانان می شود.

روش پذیرایی در این حسینه نیز قابل توجه است. برای هر اتاق و هر قسمتی دو مأمور پذیرایی در نظر گرفته می شود. یکی به عنوان مسئول پذیرایی سمت راست و دیگری مسئول پذیرایی سمت چپ است. حرکت این دو برای تحویل چایی و یا هر اقلام پذیرایی دوش به دوش یکدیگر و هم زمان صورت گرفته و رفت و برگشت آن ها نیز به همین ترتیب انجام می شود.

قرائت قرآن مجید و سخنرانی روحانی و توسل به اهل بیت (ع)

مردم اردبیل در اقامه عزای حسینی و با شکوه برگزار کردن آن زبانزد خاص و عام هستند. مرحوم منزوی شاعر مرثیه سرای نامی اردبیل می گوید:

آنام دیل اورگدنی گونده یا حسین دیبرم
 محرم و صفری اینیمه قرا گیرم

استفاده از هر فرصتی برای گریستن در غم حسین(ع) و اولاد حسین(ع) یکی از ویژگی های مردم این دیار است و روی این اصل از مراسم احسان حسینه نیز برای گوش کردن به سخنان یک روحانی و عزاداری در مصائب کربلا بهره می برند و فضا را با ذکر مصیبت مولا معنویت خاصی می بخشند.

بعد از تلاوت آیاتی چند از کلام اله مجید و سخنرانی یکی از روحانیون، ذکر مصایب توسط مداحان حسینی انجام می شود.

شستشوی دست ها با آفتابه و لگن

بعد از عزاداری و پرواز دل ها به سوی کربلا، نوبت به اجرای یکی از سنت های قدیمی در مهمانی های مردم اردبیل می رسد .

مسئولین پذیرایی در حالی که هر کدام یک دست آفتابه و لگن مسی را حمل می کنند در برابر هر یک از مهمانان زانو می زنند و بر دست های آن ها آب می ریزند تا بدینوسیله یکی از رسوم نیاکان خود را که نشان از رعایت بهداشت و اهمیت دادن به سلامتی است اجرا نمایند آفتابه و لگن وسیله ای است که در گذشته برای شستشوی دست و دهان در قبل و بعد غذا مورد استفاده قرار می گرفت.

می گویند این امر از دوره قاجار در سطح کشور مرسوم شده است. آفتابه و لگن انواع مختلفی می تواند داشته باشد که نوع مسی و برنجی آن بیشتر مورد توجه بوده است. از آفتابه برای شستن و از لگن برای جمع اوری آب زاید استفاده می شده است.

در قدیم که غذا را با دست می خوردند رسم بر این بود که پیش از غذا با استفاده از آفتابه و لگن دست ها را می شستند. در مهمانی ها آفتابه و لگن را سر سفره می آوردند و آن را پیش تک تک مهمانان می بردند ، لگن را زیر دست هر یک می گرفتند و با آفتابه آب می ریختند و مهمان ها دست را می شستند و با حوله خشک می کردند.

این سنت هنوز هم به همت خادمان و زحمتکشانش در احسان حسینه زنجیرزان اوچدکان که قدمت دیرینه دارد حفظ شده است. هرچند که این روزها استفاده از آفتابه و لگن به دلیل امکانات موجود غیرممکن به نظر می رسد ولی همین وسیله گوشه ای از فرهنگ گذشته مردم بزرگ این منطقه را از آن خود داشته که زنده نگه داشتن یاد آن و معرفی اش به نسل جوان می تواند گویای گذشته پرافتخار مردم این منطقه باشد .

پهن کردن سفره

در این مرحله نوبت به پهن سفره و توزیع نان می رسد. قرص های نانِ لواشی که بر روی سفره قرار می گیرد عطرش مشام همه حاضرین را نوازش می هد. لواش هایی که ماده اولیه اش عالی و پختش عالی تر است. اگر از این لواش به حد کافی در سفره قرار بدهند می تواند

شام مناسبی باشد چرا که آنقدر از کیفیت مطلوبی برخوردار است که خوردنش به تنهایی نیز می تواند دلچسب باشد.

گلاب و گلابدان

مرحله بعدی در پذیرایی معطر ساختن فضا با گلاب قمصر کاشان است. پذیرایی کنندگان با گلابدان های نقره ای وارد می شوند و بعد از زانو زدن در مقابل تک تک مهمانان آن ها را به قطراتی از گلاب خوشبو مهمان می کنند.

گلابدان طرفی مانند تَنگ کوچک دسته دار با گردن باریک و بلند و معمولا دارای لوله است که در آن گلاب می ریزند. این وسیله قدیمی که اینک در منازل به وسیله ای برای استفاده در دکور تبدیل شده است در حسینه متبرک زنجیرزان اوچدکان در جای خود مورد استفاده قرار گرفته و خاطرات خوش زندگی نیاکان ما را در اذهان جوانان این دیار زنده می کند.

غذای نذری

وقتی نوبت به توزیع غذای نذری می رسد خادمین با سینی های مسی در دست وارد می شوند و برای هر دو نفر از مهمانان یک سینی غذای نذری در ظروف چینی تقدیم می کنند.

بشقاب بزرگ پر از برنج با کیفیت، یک کاسه آش دوغ برای هر نفر، قورمه سبزی، پیچاق قیمه، مسمای مرغ، سبزی همراه با دو تکه پنیر و لیوان آب محتویات هر یک از سینی ها را تشکیل می دهند.

در کنار این ها برای هر نفر، ظرف یک بار مصرف به همراه دو نایلون دستی نیز تقدیم می گردد تا مهمانان بتوانند از غذای حسینه به عنوان تبرک به خانواده خود نیز هدیه ببرند.

کیفیت غذای نذری حسینه زنجیرزان اوچدکان زبانزد خاص و عام در منطقه است. همه مهمانان به عنوان تبرک چند لقمه ای را تناول کرده و بقیه سهم خود را برای بهره مندی اعضای خانواده با خود به همراه می برند.

معمولا وقتی یکی از اعضای خانواده مهمان سفره پربرکت حسینه می شود همه برای بازگشت وی به منزل در انتظار به سر می برند چرا که می خواهند از غذای نذری حسینه بی بهره نباشند و سهمی هرچند ناچیز از آن داشته باشند.

جمع کردن سفره

جمع کردن سفره و سینی ها هم تابع آداب حاکم بر مجموعه است. از غذای تخصیص یافته نمی توان حتی دانه ای برنج را در سینی ها مشاهده کرد و به عبارتی دیگر برگشت غذا از سفره حسینه امکان پذیر نمی باشد.

بعد از آنکه سفره جمع شد دوباره برای شستشوی دست ها خادمین با

آفتابه و لگن وارد می شوند. البته تفاوتی که بین شستن دست ها در آغاز و پایان غذا خوردن وجود دارد این است که آب این مرحله گرم است. چرا که در قدیم وقتی با دست غذا می خوردند برای زدودن آثار چربی آب گرم به کار می بردند. در حسینه نیز اجرای مراسم احسان، تکرار مراسم یک قرن پیش است و مطمئنا برای حفظ این سنت نیکو لازم است همه مراحل آن با جزئیات به مورد اجرا گذاشته شود.

توزیع شیر کاکائو

در سال های گذشته پذیرایی در مساجد اردبیل از دسته های عزاداری با شیرکاکائو رایج بود. البته این کار بیشتر در سطح محلات شش گانه و معمولا از آخرین دسته هر محله صورت می گرفت. برای این کار از فنجان هایی در اندازه کوچک استفاده می شد.

مدت هاست که این رسم در مساجد اردبیل به دست فراموشی سپرده شده است ولی توزیع شیرکاکائو در آخرین مرحله از پذیرایی احسان حسینه به نوعی خاطرات سال های گذشته مساجد و بخصوص محلات شش گانه را در اذهان زنده می کند.

وقتی فنجان های شیرکاکائو جمع شد همه برای ترک حسینه آماده می شوند. برای انجام این مرحله نیز باید در انتظار اقدام خادمین بود. خدمتگزاران هر مجموعه درب های ورودی را می بندند و باز شدن دوباره درب ها به معنی صدور مجوز برای ترک حسینه است. حاضرین در فضایی آرام و بدون عجله و شتاب و در حالی که هر کدام بسته ای در دست دارند و توسط خادمین حسینه بدرقه می شوند حسینه را ترک می کنند.

آن هایی که پا از حسینه بیرون می گذارند از خداوند می خواهند برای آن ها سلامتی همراه با طول عمر عنایت فرماید تا بتوانند سال ها توفیق شرکت در عزاداری های محرم و صفر و حضور در مراسم احسان حسینه زنجیرزان اوچدکان را داشته باشند

مراسمی ماندگار

برنامه هایی که با نظم و ترتیب و با حفظ سنت ها در حسینه اوچدکان اجرا می شود آن را به مراسمی ماندگار و قابل توجه تبدیل می کند. فضای محدود حسینه، امکان پذیرایی و دعوت از تعداد بیشتری از علاقه مندان و عاشقان حسین(ع) را فراهم نمی کند. همین امر خود گلایه هایی را می تواند در سطح جامعه به دنبال داشته باشد و برای کسانی که علی رغم تلاششان موفق به شرکت در مراسم نمی شوند سؤال ایجاد بکند.

غلبه بر این مشکل با اتخاذ تصمیم مناسب و روشی ایده آل تا حدودی امکان پذیر خواهد بود. هرچند که در چنین مواردی جلب رضایت همه ممکن نیست ولی زحمتکشان و تلاش کنندگان حسینه می توانند همه

ساله با دعوت از چهره های جدید و ممانعت از حضور تکراری افراد ، گامی در راستای بهره مندی همه عاشقان حسین(ع) از نعمت و برکت سفره احسان حسینیّه بردارند. امید است این مطلب که مسلما دارای اشکال و ضعف هایی خواهد بود با راهنمایی و مساعدت دوستان و خادمین حسینیّه تکمیل گردد. برای همه کسانی که در اقامه عزای حسینی و افزودن بر عظمت و شکوه مراسم مختلف ماه های محرم و صفر تلاش می کنند التماس دعا داریم. یا حق.

